

AZ ÁLLAM ŐSEREDETI VALÓSÁGA

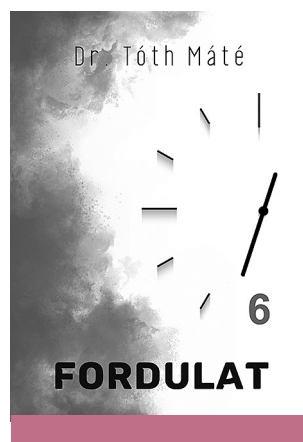
URALOM, *ETNOSZ*, MÍTOSZ

TÓTH MÁTÉ

Az állam nem művi tákolmány, nem idejétmúlt kacat – ez az állítás azonban már csak keveseknek magától értetődő. Nyilván nem csupán szükségszerű, de csábító is a hasonló gondolkodásúak, világnézetűek és szellemi érdeklődésűek társaságát keresni. Ugyanakkor csalóka is, mert bezár minket egy olyan véleménybuborékba, ahonnan nem látjuk meg a valós fenyegetést a külvilág kedvezőtlen, ellenkező irányú tendenciáiban. Márpedig a normalitáspártiaknak hiába egyértelműek *civilizációnk legfontosabb felépítményeinek* (társadalom, jog, állam) főbb vonalai, értékei, vagy hiába van Magyarországon egy kivételesen kedvező politikai-ideológiai és közjogi klíma, ha a kívülről vezényelt tendenciák okán az idő ellenünk dolgozik, és az utánunk jövők már nem ránk rezonálnak. Márpedig a kívülről, idegen tömegkultúra által kondicionált fiatal generációk látványosan érzéketlenek az értékeink, képzeleteink és felépítményeink iránt; a nemzet, állam, jog, társadalom alapvető intézményei pedig átütő globalista támadás alatt állnak. Már az is vitathatatlan közös felelősségünk, hogy az értékeinktől elidegenített Kádár-unokákat máig nem tudtuk visszaintegrálni a természetes nemzeti-közösségi és a hierarchikus (rátermettségi) gondolkodáshoz, elősegítve azt a világnézeti hazatérést, amit mi magunk is megtettünk. Elidegenítettek maradtak: most azonban a globális trendek, a *fake news* média, Hollywood és a Netflixhez hasonló *streamingszolgáltatók* manipulatív hatásai ezt az elidegenítettséget egészen az ellenségességig fokozzák.

Ezért lehet létjogosultsága egyrészt új érveket keresni, a gondolatkísérletek során akár ki is lépve a számunkra komfortos, ám a jövő generációi számára látványosan hatástalannak bizonyult keresztény-nemzeti, polgári-konzervatív hívószavak és gondolatok zárt retorikájából, új ablakot próbálva nyitni erre az elidegenedett generációra – anélkül persze, hogy bezárnánk magát az ajtót. Másrészt egyre inkább úgy tűnik, az érvek keresésében mélyebbre is kell ásni: *alapfogalmakat kell újradefiniálni*. Most, amikor a civilizációs felépítmények ledőlni látszanak Nyugaton, egyre sürgetőbb megkeresni a támadás alatt álló hívószavaink, értékeink, felépítményeink *alapjait*: az őseredeti, vagyis primordiális alapokat, a természeti rendezőelveket, gyökereket. Ez a két törekvés – horizontális és vertikális – sajátos módon össze is kapcsolódik.

Mit is érték valójában a primordiális alatt? A latin szó jelentése: *prim(um) ordium* = „első kezdet”, és az eredeti, elsődleges tartalmakat jelöli etimológiailag. Ma társadalomtudományi vonatkozásban két körben van jelen a kifejezés. Egyrészt a titokzatos gondolkodótól, René Guénontól eredő ún. „primordiális



Tóth Máté: *Fordulat* (2021)

Államrend – A millenniumi emlékmű a Hősök terén alkonyatkor, 1930
(Fortepan)

tradíció” gondolata formájában, ahol a szó egy sor organikus, természeti, néha viszont önkényes vagy önkényesen összekapcsolt tartalmat ölel fel. Másrészt ettől a gondolkodási iránytól teljesen függetlenül primordializmusnak hívja a kortárs Arjun Appadurai a természeti, etnikai-törzsi intézményeket, jelenségeket és identitásokat, egyértelműen elítélően használva a kifejezést, mely egy olyan állapotot jelöl, amit szerinte „meghalad a modernitás”.¹ Én a primordialitás szó alatt azokat az elemi, eredeti tartalmakat javaslom érteni, melyek az embernek a természetből a történelemben lépésekor, természeti meghatározottságként megjelenve csontosodtak emberi tulajdonságokká, intézményekké, és mint ilyenek, nyilvánvalóan evolúciós jelenségek az emberi lélekben és a történelemben, társadalomban egyaránt. Ezzel tehát nem az idejétmúltat, hanem éppen az időtállót, lényegében az időtlent, vagyis a keletkezést, a kezdetet keressük. Heideggerrel szólva, *Herkunft aber bleibt stets Zukunft*, vagyis ami a kezdetben van, mindig jövő marad. Merjük birtokba venni ezt a kezdetet!

A PASSZÍV ÁLLAM ÉS A JOG VÁLSÁGA

Mindez a feladat, vagyis a primordiális beazonosítása az állam, a jog mibenlétéről szóló faggatózás tekintetében is adott. Amikor azt látjuk, hogy az eloldódás, elidegenedés már a családot, a férfi–női szerepeket és a biológiai nemeket is eléri, kellő szerénységgel be kell látni, hogy a feladatnak csak egy kisebb része fekszik a jog és az állam területén. Ennek ellenére fontos része, hiszen egyrészt az állam és a jog adja meg azt a keretrendszert, ami a tiltó–támogató bináris kód szerint valamennyi destruktív folyamat, így akár a biológiai nemeket is támadók számára is zöld vagy épp piros lámpát ad, visszahatva egyúttal az egész társadalomra. A jog mindig vagy-vagy: itt nincs semleges mód. Másrészt a feladatot nem tudjuk megspórolni akkor, amikor nem csupán a globalista média, de a rájuk hallgató százazrek is lelkesen üdvözlik az EU szankciós politikája által fogyatkozó nemzetállami szuverenitást, vagy amikor a nemzetközi klímamozgalmak, a BLM, az LMBTQ-lobbi és más neomarxista-woke metapolitikai divatjelenségek számára a nemzetállam idejétmúlt nyüggé, legjobb esetben is individuumok pusztája (ráadásul csupán véletlenszerű) összességévé válik.

ami a kezdetben van,
mindig jövő marad

A válság ott is jelentkezik, ahol a védett jogi érdekek hibás súlyozása kibillenteli a jogot a társadalomban betöltött természetes szerepéből. Így, miközben Nyugaton az állam és a jog egyre kevésbé véd meg az utcán vagy akár az iskolaudvaron, vagy ahogy nem képes megvédeni a gazdát az élete munkáját rendszeresen dézsmáló tolvajtól sem, addig ha a gazda javai védelmében néhány ütést mér a tyúkmellű tolvajra, őt már megbünteti a jog. Az írek, baszkok, székely magyarok mint *etnoszok* kisebbségi jogainak, *kollektív* érdekeinek semmibevétele, az ellenük irányuló adminisztratív intézkedések sorozatai mint folyamatos *kollektív* jogsérelem sem éri el a túlérzékeny Európa (és a jog!) ingerküszöbét, míg az illegális bevándorló vagy a kollektívet bomlasztó *egyének* jogilag védett kritizálhatatlanságot, hisztérikus szimpátia-tüntetést érdemelnek. Az állam és a jog válsága figyelhető meg azokban a nyugati jelenségekben is, ahol a bíróságok egyre inkább hajlanak arra is, hogy a *sariának*, a muszlim „jognak” akár a nőekkel szembeni vagy családon belüli erőszak, netán gyilkosságok esetén is utat engedjenek Európában a német jog rovására, enyhébb ítéletet szabva ki az ilyen indíttatású bűncselekmények elkövetőire.²

Az állam és a jog válsága végül pillanatok alatt elérheti a maximumát, a látszólagos szupernóváját is, ahogyan 2020 nyarán Seattle központjában is történt, amikor valóságos antiállamot szerveztek az antifák. Ennek a seattle-i antiállamnak deklarált célja volt a szabályok eltörlése, a jog, az állam, a rend felszámolása. Jól hangzik, már akinek persze, csakhogy ilyen egyszerűen fogal-

Az állam és a jog válsága végül pillanatok alatt elérheti a maximumát, a látszólagos szupernóváját is, ahogyan 2020 nyarán Seattle központjában is történt, amikor valóságos antiállamot szerveztek az antifák. Ennek a seattle-i antiállamnak deklarált célja volt a szabályok eltörlése, a jog, az állam, a rend felszámolása. Jól hangzik, már akinek persze, csakhogy ilyen egyszerűen fogal-

1 Arjun APPADURAI: *Modernity at Large*. University of Minnesota Press, Minneapolis, 1996. 7–8. fejezet

2 Vö. <<https://www.spiegel.de/panorama/justiz/cottbus-warum-das-gericht-rashid-d-nicht-wegen-mordes-verurteilte-a-1151914.html>>.



Pásztorállam – Thomas Cole négyrészes *Birodalom*-ciklusának első darabja, az *Árkádia* (1836) (Wikimedia Commons)

világ nem lehetséges. Az uralmat, a hierarchiát és a jogot, ha megdöntik, nem valami boldog-csudálatos örök Woodstock követi, hanem egy újabb uralom, egy másik hierarchia és új jog. Azoké, akik megdöntötték az előzőt, ez pedig sokszor nagyságrendekkel rosszabb, mint amit megdöntöttek. Lenin nem eltörölte a zsarnokságot, hanem a saját zsarnokságát építette fel a megdöntött cári uralom helyére. A seattle-i „tanácsköztársaság” nagy egalitárius utópiája másnapján egy Raz Simone nevű hadúr vette át a hatalmat a fekáliától büzlő, önellátásra képtelen, élelemből kifogyott antiállamban. Nem választották, hanem átvette az uralmat, a természetes állapotok márpedig távolról sem egyenlőségelvűek. *Valójában tehát az uralomtól, hierarchiától és jogtól való eloldódásunkkal a sajátunk helyett egy mások által gyakorolt uralom, hierarchia és jog irányába haladunk.*

A TERMÉSZETES JOGÉRZÉK

Pontosan ez a legutóbbi megállapítás a kulcs: Seattle mini-tanácsköztársasága sem egy boldog emberijogos állam nélküli utópia, hanem egy államszerű hatalmi képződmény lett. Persze, hiszen meg lehet dönteni egyes uralmakat, egyes hierarchiákat vagy egy bizonyos jogrendszert, azonban „*az uralmat*”, „*a hierarchiát*”, „*a jogot*” *nem lehet eltörölni, ahogy a gravitációt, a magfúziót vagy a termodinamika első főtételét sem.* Az állam és a jog is természetszerűen létező, vagyis primordiális jelenségek.³ A jognak ugyan lehet absztrakt, művi, természetellenes fókusza, lehet külső kódja, de a jog, mint fenomén, maga nem művi vagy természetellenes, ahogy az állam sem. Másképp fogalmazva, ahogy az emberi történelem a természeti törvényeknek alávetett, és lényegében a történelem a természet egy alrendszerét képezi, úgy legjelentősebb vívmányai, a jog és az állam is alapvetően természeti eredőjű jelenség. Ha pedig így van, az fontos lakmuszpapírnak bizonyul annak igazolására, hogy az emberi létezés

³ Lásd bővebben: TÓTH Máté: *Fordulat – egy progresszív kezdet mítosza*. Boreas, Bp. 2021.

– látszólag absztrakt – intézményei sem mentesek a primordiális eredőtől és törvényszerűségektől!

Kiindulásként érdemes megjegyezni, hogy Konrad Lorenz egy sor sokáig kizárólag emberinek hitt szimbólumról, ismérvről és tulajdonságról bizonyította be, hogy azok a természetben is azonos funkcióval lehetők fel. Ezen szimbólumok, ismérvek és tulajdonságok az állam természetes intézményesülésének fontos építőkövei.⁴ A méhek, csókák és a kanadai ludak altruizmusa, az énekesmadarak fajjelölő és területjelölő éneklése, a farkas etikája (lovagiasság), a szimbólumok és uniformisok tisztelete a rovaroknál és halaknál mind-mind ilyen. De ilyen a hierarchia és az idoneitás a nagy bölénycsordáknál, páviánfajoknál, a patkányok összetartása és tanulása a közösségtől, a csimpánzok és csókák bizalma a legtapasztaltabb (rangidős) vezérben. Ilyenek a hangyák, természetek funkcionális „társadalmi” osztályai, a hazáját védő tüskés pikó vagy a nyári lúd ragaszkodása a tanult rítushoz. Mindezek a hierarchia, identitás, munkamegosztás, vérségi leszármazás és a törzsen belüli idoneitás olyan semmiképp nem lebecsülendő elemei, melyek a minőségileg természetesen kétségkívül fejlettebb embernek a történelemben lépésénél, a hatalmi-állami struktúrák születésénél rendezetten és szervezeten köszönnek vissza.⁵

Ennek ellenére az államról és jogról való gondolkodás hosszú idő óta zsákutcában vesztegel, a mai napig a pozitív jog *versus* természetjog koordináta-rendszerében topog. A jogpozitivizmus a jogot minden értékminőségtől semleges módon mint szenttelen létező normák összességét szemléli (a jog, ami van), azonban mint emberi intézmények emberi (tudatos, művi és esetleges) alkotását. Az ezzel látszólag szemben álló természetjoginak nevezett felfogás, mely az államról és a jogról szóló uralkodó gondolkodást ideológiai alapon dominálja, már bizonyos morális értékítéletet visz a jogba, ez azonban a név ellenére nem a szenttelen, rideg, következetes természetből ered, hanem hipotetikus, egalitárius, jelenleg kifejezetten neokantiánus tartalmakból. Uwe Wesel ezzel kapcsolatban nagyon helyesen állapítja meg, hogy az állam- és jogfelfogásunkat domináló úgynevezett természetjog úgy fogja meg az emberi természetet, hogy abból eleve levezethesse az általa már eleve tételezett jogokat.⁶ Azaz a Frankfurter Iskolához és hasonló áramlatokhoz köthető morálfilozófiai értékítételezések töltik ki, vagyis egy külső kódot visz a jogba, és nem melleleg nem sok köze van a természethez. Ezzel a nézőponttal a jogpozitivizmus csak eredményében tűnik ellentétnek, morálfilozófiai-jogbölcseleti kiindulópontjuk teljesen egyező. *Sollen* és *Sein*, legyen és van – ez a neokantiánus jogbölcseleti kiindulópont a *Seint* a természeti, okozatos világ tényeivel, míg a *Sollent* a normákkal és értékekkel kapcsolja össze. Hans Kelsen, a jogpozitivista, amikor pusztán normának tartja a jogot, lényegében ezt a következetes kantiánus álláspontot képviseli, a jogot a *Sollen* világába helyezve. Kortársa és legnagyobb ellenfele, a számkivetett Carl Schmitt az egyetlen, aki következetesen elutasítja a *Sollen* és *Sein* világának ilyen mesterséges szétválasztását, ezzel a neokantiánus, morálfilozófiai kiindulópontot. Schmitt teszi fel azt a kulcskérdést is, hogy vajon létezik-e természeti politikai állapot?⁷

Schmitt kérdésére felelve a természeti politikai-jogi állapot valahol egészen máshol van, mint ahol a bezárt logikából eredő neokantiánus gondolkodás évszázadokon keresztül kereste, értékválasztásaiban spekulatív,⁸ ráadásul önkényes módon,⁹ és mára tökéletesen süketen a más tudományterületek eredményeire.¹⁰ Szó szerint jogos tehát a kérdés, hogy mi a természeti, a természetes a jog és az államiság vonatkozásában? Lehet-e egyáltalán államnak

4 Lásd bővebben Konrad Lorenz vonatkozó műveit (*A civilizált emberiség nyolc halálos bűne*, *Az agresszió*, *Salamon király gyűrűje*).

5 E. DONALD ELLIOT: *The Genome and the Law: or should increased Genetic Knowledge Change the Law?* *Harvard Journal of Law and Public Policy*, 2001/ősz. 61–70. és OWEN D. JONES: *Law, Evolution and the Brain*. *Philosophical Transactions of the Royal Society. Biological Sciences*, 2004. 359.

6 UWE WESEL: *Juristische Weltkunde. Eine Einführung in das Recht*. Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1984. 72. KÖRÖSÉNYI ANDRÁS: *Carl Schmitt állam- és politikaelméleti alapfogalmai = Carl Schmitt Jogtudománya. Tanulmányok Carl Schmitt-ről*. vál., szerk., bev. Cs. KISS Lajos, Gondolat, Bp. 2004. 165.

8 JOHN KEKES: *Az egalitarizmus illúziói*. ford. BALÁZS Zoltán, Attraktor, Máriabesnyő–Gödöllő, 2004. Különösen az I–VI. fejezetek.

9 ALF ROSS: *On Law and Justice*. University of California Press, Los Angeles, 1958. 259.

10 SZMODIS JENŐ: A jog multidiszciplináris megközelítéséről. *Magyar Tudomány*, 2011/1. 15.

nevezni, ugyanazokat az attribútumokat keresni az ókori városkirályságokban, a görög *polis*ban, Ágoston *civitas*ában, a középkori monarchiákban, egy mai harmadik világbéli zsarnokságban vagy az Egyesült Államokban? Van ezek között *a priori*, van ezek között olyan, amelyik természetes? Meggyőződésem, hogy igen; és nem csupán a természeti (primordiális) állam definiálható teljes határozottsággal, *szemben* a természetellenes és eltorzult képződményekkel. Beazonosítható az a természeti, primordiális tartalom is, mely a természetellenes és eltorzult képződményekben is a természetihez, a primordiálishoz tartozik, de legalábbis afelé gravitál.

A kulturális relativizmussal szemben, mely szerint a társadalom és annak rendje (a jog) pusztán emberek által aktuálisan létrehozott mesterséges (szabály)rendszer, tetten érhető valamiféle természetes társadalmi rend és annak az igénye is. Mindennek kiindulópontja a *természetes jogérzék* megtalálása, mely a jog és így valamennyi jogintézmény valódi és legfontosabb motorja (ideértve az államot is) – ez maga az egyénbe kódolt természeti jelenség. Lorenz mondja, aki Ehrenzweig „pszichoanalitikus jogtudományát” veszi górcső alá, hogy az Ehrenzweig által jogérzéként leírt struktúrák tipikusan veleszületett (örökletes) magatartásmódokat takarnak! Ezek látványos eleme például a közösségellenes magatartások feletti felháborodás és a szankcionálásuk iránti vágy az altruista ember ösztönéként. Ilyen ösztönös jogérzék szerinti (veleszületett) felháborodás, amit egy gyerek bántalmazása vagy a nők elleni erőszak láttán érzünk. Ilyen érzést vált ki továbbá a lopás, csalás is. Ezeket az ösztönös, természeti, pszichés felháborodásokat mind a primordiális tartalmak sérelme miatt érezzük. Velünk születetten létezik egészséges, közösségi jogérzék, mely mint igény teremti meg a jog és az államiság komplex felépítményét. Ráadásul nyilvánvaló módon evolúciósan, biológiai adottságként vagyunk szabály- és közösségalkotók, a politikai, a jog és a társadalom, az állam primordiális eredője, a természetes jogérzék is ebben a biológiai tulajdonságunkban van.

Tekintsük csak azt, hogy a világ minden táján, minden korban szabályokat, erkölcsöt, jogot, törvényeket alkottak az emberek és társadalmak, vagyis *a természetes jogérzék elvezet egy természetes társadalmi rendhez*. Ilyen módon az állam is az emberi természet kiszámítható terméke,¹¹ hiszen a természetes társadalmi rend iránti igényünk húzódik meg mögötte. A Cicero által közvetített antik megközelítés szerint az állam oka végső soron „az emberek úgynevezett természetes társas ösztönében rejlik”,¹² vagyis az ember mint természet szerint közösségi lény természetes igényében a rend iránt. Így lesz az állam egyrészt társadalmi képződmény, másrészt jogintézmény,¹³ ebben a kettősségben természetes rend van. E természetes társadalmi rend nyilvánul meg az eltérő képességek szülte hierarchiában, a (nagy családi, törzsi, nemzeti) altruizmusban, a fiduciárius kapcsolatokban (amik nélkül lényegében semmi sem történhetne), de magában az államiság és jog alapjaiban is.

AZ URALOM ALAPJAI

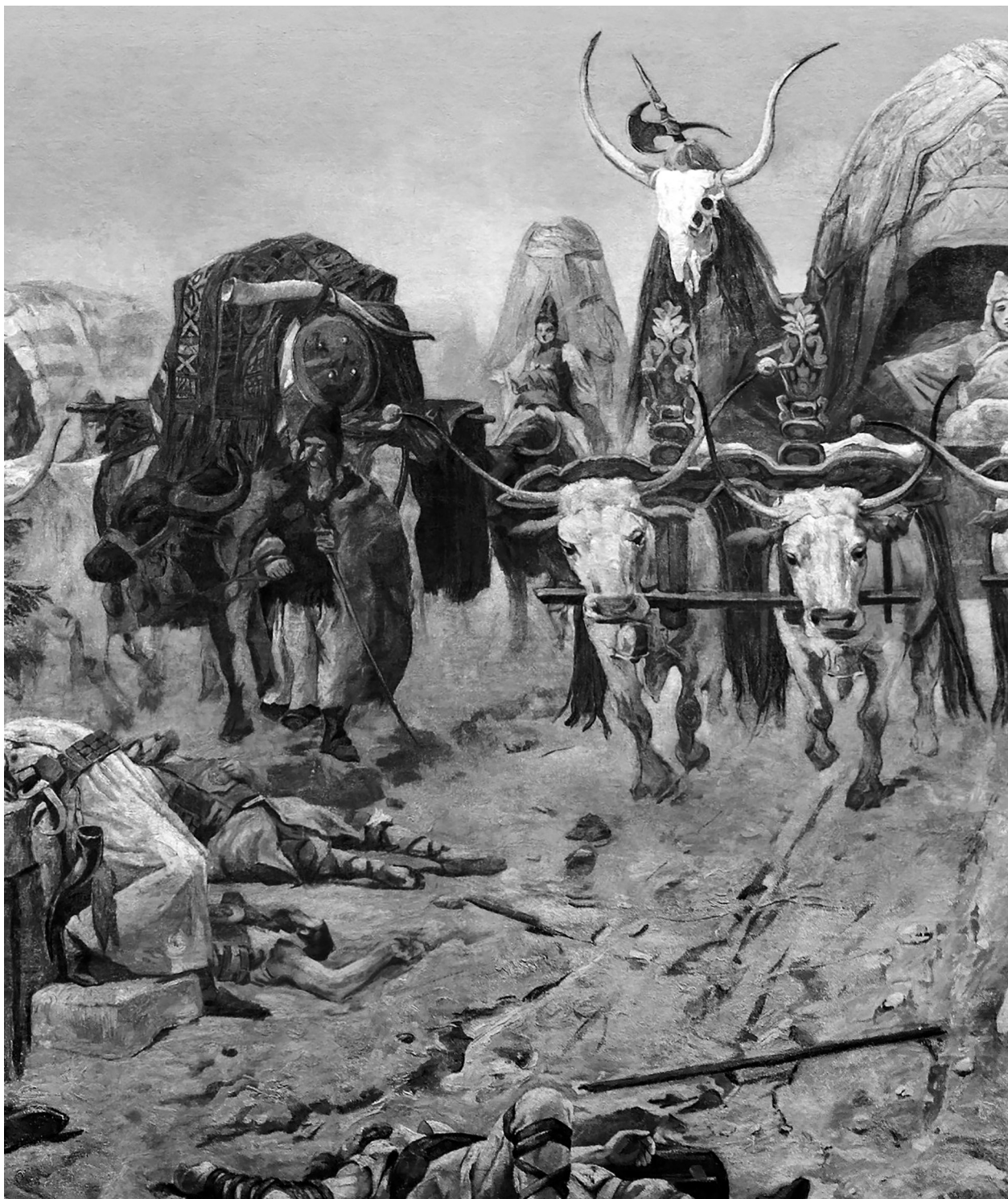
Mindaz, ami ebből a természetes jogérzékéből mint természetes szabályozási-szankcionálási igényből a társadalmi rend intézményeként kisarjad, mindig *hatalmi jelenség*. Épp ezért az államiság és a jog megjelenése, annak elemi prekurzorai, akárcsak az állatvilág hasonló jelenségei, először is és nyilvánvaló módon maguk is egy nagyon világos és egyszerű, primordiális, természeti hatalmi jelenséget mutatnak. Ahogy a majomcsalád vagy a bölénycsorda engedelmeskedik a domináns vezetőnek (ez a bölényeknél a legerősebb, a majmoknál a legokosabb, vagyis mindkét esetben a *legrátermettebb*), úgy Napóleon szerint

velünk született
egészséges,
közösségi jogérzék

11 Benoît DUBREUIL: *Human Evolution and the Origins of Hierarchies*. Cambridge U. P., Cambridge, 2011. 191.

12 Marcus Tullius CICERO: *Az állam*. ford. HAMZA Gábor, Akadémiai, Bp. 2007. 88.

13 Georg JELLINEK: *Általános államtan*. ford. SZILÁGYI Péter, ELTE ÁJK, Bp. 1994. 29.



Nomád állam –

A fejedelmi szekér részlete a Feszty-körképen (teljes nevén: *A magyarok bejövetele* [1894], ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark) ([Wikimedia Commons](#))

az ember hőskorában a legerősebb volt a vezér, a civilizált korban pedig a hősök legértelmesebbje.¹⁴ Az akció, a tettek embere ezúttal is jobban fején találta a szöveget, mint fogalomelemző jogászok, jogszociológusok százai. A legerősebb, a legeszesebb, ezért vezér, és ezért van hatalma.

A hatalom talán legáltalánosabban megfogalmazva szándékolt hatások megvalósítása,¹⁵ melyet egyesek a kollektív folyamatokban látnak csak érvényesülni.¹⁶ Azonban ezeknek éppen az a lényegük, hogy az individuális viszonyok-

14 Idézi: André CASTELOT: *Napóleon*. ford. SOMOGYI Pál László, Európa, Bp. 1972. 122.

15 Bertrand RUSSELL: *Power. A New Social Analysis*. Allen & Unwin, London, 1938. 35.

16 Max WEBER: *Gazdaság és társadalom*. ford. Józsa Péter, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1967. 241. és Talcott PARSONS: *A politikai hatalom fogalmáról* = *Talcott Parsons a társadalmi rendszerről* (Válogatás).



ban is következetesen érvényesülnek. A méltatlanul elfeledett Horváth Barna aligha cáfolható megállapítása szerint (még ha az ebből levont következtetései tévesek is) a hatalom oly értelemben alapja a jognak, mint a harc.¹⁷ Ez sem álltánál, sem embernél nincs másként. Mindkettőnek szüksége van természetesen szervezetre, amelynek teljességét a jog adja meg, ugyanakkor mindkettő az ellenállás erejével is hat, melyet a jognak le kell küzdenie. Ahogy egykoron még le merték írni azt az elemi igazságot, hogy „az állam mindig hatalmi célokra jön létre s ezért fogalma sohasem nélkülözi a nyers erő, a katonai hatalom

ford. BOZÓKY András et al., szerk. NÉMEDI Dénes, ELTE Szociológiai Intézet és Továbbképző Központ, Bp. 1988. 56.

17 HORVÁTH Barna: *A jogelmélet vázlatja*. szerk. Cs. Kiss Lajos, Attraktor, Máriabesnyő–Gödöllő, 2004. 37., 39.

elemeit”.¹⁸ Bármennyire is szeretünk mi ma mindenhová sosemvolt társadalmi szerződéseket hallucinálni, a jog és az állam akkor is hatalmi relációk és mint ilyenek, erőszak-monopólium eredményeként léteznek. Ez elsősorban mégiscsak evolúciós-primordiális természetű jelenség, és a rend iránti vágyunk, a természetes egyenlőtlenség adta hierarchia természetesen fordul ezekbe a hatalmi viszonyokba. Ez egy mély, következetes belső logika. Aligha véletlen, hogy Vespasianus trónra lépésének idejét nem a szenátusi elismerés időpontjára tette, hanem Kr.u. 69. július elejére, amikor a légiók először kiáltották ki császárnak, amivel kifejezte, hogy a hadsereget tekinti hatalmi bázisának, nem pedig a szenátust. A magyar jogrendszer és államiság sem 21. századi *people's charter* eredménye, hanem a honfoglalás és Árpádé.

A modern állam és jog jelenségei sem térnek el ettől eredőjükben. Máig az állam a jog, a szuverenitás, a kényszer és kikényszeríthetőség letéteményese, még akkor is, ha ez sokszor láthatatlan és a jogviszonyok alakítását rábízta a piacra. A jog azonban még ekkor sem szívódik fel, hanem természetes hatalmi viszonyok eredményeképpen létezik, a háttérben munkál és változatlanul a kikényszeríthetőségtől az, ami. Eltérés csak abban van, hogy mi a jog, a szabályozás természete: megengedő-e (önszabályozó, szerződéses), ahol a jog csak diszpozitív és a magánjogi viszonyok dominálnak, vagy pedig szabályozó, ahol az állam általi szoros felügyelet és közvetlen igazgatás a jellemző; az eltérést nem engedő, kógens normák hatálya alá vont jogviszonyok lényegesen gyakoribbak. Az állam pedig ott és addig állam, ahol és ameddig rendelkezik a kényszer és kikényszeríthetőség monopóliumával. A nemzetközi jog vagy az EU joga is azáltal létezik, hogy az állam saját maga korlátozza a szuverenitását vagy veti alá magát nemzetközi fórumoknak, intézményeknek. Vagyis végső soron ezek is az állam erőszak-monopóliumból és hatalmi viszonyaiból nyerik létjogosultságukat. Ez még az úgynevezett jogon kívüli helyzetre is igaz, aminek a határait és a megengedett cselekvési formákat (jogos önhatalom) is az állam joga határozza meg.

Persze az államot nem rejtőzködésében, a mögöttes, ajánló, diszpozitív periódusában, hanem – akárcsak valamely vegyületet – reakcióban, harcban mérhetjük meg igazán, ezért a jog, a hatalom és az emberi állam mint primordiális hatalmi-jogi jelenség legfőbb és teljes spektrumú megnyilvánulása nem más, mint a rendkívüli jogrend.¹⁹ Az a kérdés, ki dönt, ki a szuverén, ez pedig hatalmi, természeti kérdés. A döntés normatív szempontból a semmiből születik. A döntés pusztá ténye akár fontosabb is lehet, mint a tartalma. A döntés a cselekvő hatalmi aktus, megvonja maga köré a jó és a rossz, a barát–ellenség alapvető határait. Ez utóbbi dichotómia a politikai egzisztencializmus síkján értelmezendő,²⁰ és elsősorban intenzitás. Épp ezért a valódi állam a mértékadó politikai egység történeti típusa, ahol az egység politikai, vagyis a barát–ellenség bináris kódja szerinti mértékadó, mértékteremtő, ezt a mértéket megvalósító (kikényszerítő) egység. Az egység politikai alapja az egyesülés/szétválás intenzitása, vagyis a *politikai* minőségének elérése. Ez a politikai egység ilyen módon fogalmilag szuverén is, hiszen képes a barát–ellenség tematizálásról dönteni. Ebben a logikában politikai az, ami eléri a barát–ellenség szerinti hatékony tematizálást, csoportosítást.

Röviden tehát: az az állam, ami politikai is; ami nem éri el a politikait, nem is igazi állam. Ez vonatkozik a gyenge, minimálisra szorító liberális államocskákra is, amik helyett a lényegi (vagyis még egyszer: a barát–ellenség) csoportosítást más erők végzik el. Ha viszont következetesen végigvisszük ezt az elemi (valóban és a szó helyes értelmében *természeti*) gondolatmenetet, akkor a *no-go* zónák – melyek képesek, akárcsak néhány utca vagy egy városrész akcióradusában, a saját barát–ellenség tematizálásuk kikényszerítésére, vagyis egy olyan intenzitásra, mely mértékadó politikai egységgé válik – az államiság felé gravitálnak. Ugyanezen logikában az államiság felé gravitálhat egy olyan eredetileg virtuális identitás is, mint Khalisztán. Vagy a Facebook, a Google, netán az EU is, amennyiben a képzeleteink átalakulásának eredményeként el-

18 HÓMAN Bálint: Az első állami egyenes adó. Adalék az európai adótörténehez. *Történeti Szemle*, 1912/1. 162.

19 CARL SCHMITT: *Politikai teológia*. ford. PACZOLAY Péter, ELTE ÁJK, Bp. 1992. 1.

20 KÖRÖSÉNYI: *I.m.* 151.

harcban méretik meg az állam

fogadjuk ezeket mint az államok fölé nővő, a kapcsolatainkat, a hozzánk eljutó tartalmakat meghatározó (véleménycenzúrázó), monitorozó, irányító hatalmi centrumokat. Illetve, ami a lényeg, elég erőssé válik a szankcionálási képességük.

KÖZÖSSÉG: ETNOSZ ÉS COVIRIA

Ezek a hatalmi viszonyok viszont nem csak azért állnak merő ellentétben a Rousseau-tól kezdődően megálmodott idilli „ősliberalizmussal” és szuper-individualizmussal, illetve az „öskommunizmus” tulajdonközösségével, mert azok spekulatív visszavetítésekkel a hierarchia olyan hiányáról álmodoznak,²¹ amely „szükségtelenné tesz bármiféle elkülönült társadalmi gépezetet”.²² Hanem azért is, mert figyelmen kívül hagyják e természetes hatalmi viszonyok természetes közegét: az *etnoszt*. Caesar a gall háborúkról szóló könyvében mondja ki, hogy az új lakhelyen a törzsek nem szeszély vagy véletlen, hanem a törzs tagjainak rokonsága, nemzeti tagolódása szerint telepedtek le. A nemzetségek, családok szállásterülete egy meghatározott körzetben volt, ahogy a falvaknak is adott nemzetséghez tartozók a lakói. Ahogy a csatában is a közelebbi rokonok állnak egymás mellett, vállt vállnak vetve, a távolabbi rokonok felé fokozatosan haladva, ugyanúgy a Rajnától keletre és a Dunától északra fekvő területek germán birtokbavételén is ugyanez a tagozódás uralkodott. A földterület birtokbavétele, tulajdona tehát a primordiális állapot szerint nem individuális (liberális), de nem is kommunisztikus („mindenki”) – hanem: törzsi-nagycsaládi. A nagycsalád ugyanis nemcsak vérségi közösség, de munka- és vagyonszervezeti egység is; keltáknál, germánoknál, szlávoknál és a turáni népeknél egyaránt. Minket illetően bizonyítható, hogy ugyan a földközösségekben élő falvakban a föld a közösség tulajdona volt, ám mindenkinek joga volt bizonyos földdarabra.²³

A nagycsalád a föld vagyonszervezetének alanya, s valóban nem az individuum, de nem is „mindenki”, nem az egyetemes, egalitárius emberiség. A két túlzó végpont, az individualizmus és az egalitárius „mindenki”²⁴ között van hát a primordiális jog fókusza: a *gens*, illetve *etnoszon*. A kommunizmus persze eleve süket a természeti és a nemzeti iránt, de a liberális individualizmus maga is csak egy kilúgozott államfogalomhoz, az ún. formális államfogalomhoz jut el, ahol a földfelszín lehatárolt területén letelepedett, legfőbb hatalommal rendelkező és ezáltal egységgé összeforrott emberi sokaságban látja az állam alapját, és ahol a formális állam legfeljebb a letelepedett emberek eredeti uralkodó hatalommal felruházott szövetségessége.²⁵ Emberi sokaság, letelepedett emberek, szövetségesség: innen már csak egy lépés, hogy ennek bárki bárholnan érkezve a részévé válhat, mint valami klubnak, ahol az *egyes embert* tekintik a társadalom alapegységének, ahol a társadalmi intézmények végső szerkezete az egyes emberek közötti kapcsolatok és elkülönülések szerinti, ha és amennyiben ez nem atomizálódik és degradálódik még tovább. Ahogy Pokol Béla veszi észre éles szemmel, a ma annyira divatos Niklas Luhmann esetén például ehhez képest már nemcsak az embercsoport-struktúrák tűnnek el, hanem a szubjektumként felfogott egyes ember is tovább redukálódik.²⁶ Az egyes ember itt egyszerűen pszichikai rendszerként jelenik meg: különféle embercsoportok, népek, képzetek (ideológiák) hús-vér harcai, együttműködése helyett ilyen, az egyes emberek közötti, kilúgozott kommunikációból szövődő funkcionális alrendszeres intézményei, eljárásai alkotják a modern társadalom szövetét, egyszerűen nem látva meg az embercsoport-tagoltságokat, az embercsoportok, népek, etnikumok, képzetek konfliktusait, együttműködését, alá-fölrendeltségük változatait.

a primordiális állapot
törzsi-nagycsaládi



21 Lásd például: TÓKEI Ferenc: *A társadalmi formák elméletéhez*. Kossuth, Bp. 1971. 110–113., 180–181.

22 Bronislaw MALINOWSKI: *Crime and Custom in Savage Society*. Routledge and Kegan Paul, London, 1970. 11.

23 LÁSZLÓ Gyula: *A honfoglaló magyar nép élete*. Múzsák, Bp. 1988. 192.

24 Elman R. SERVICE: *Ursprünge des Staates und der Zivilisation*. Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1977. 32.

25 Georg JELLINEK: *Allgemeine Staatslehre*. O. Häring, Berlin, 1900. 71.

26 POKOL Béla: *A politika logikája Niklas Luhmann és Carl Schmitt megközelítésében = Carl Schmitt Jegtudomány... I.m.* 212.



Városállam –

Az ógörög Lebaeia látképe
Joseph Gandy 1819-ben
készült festményén
(Wikimedia Commons)

A valóságban a természeti hatalmi struktúra szerinti hierarchia a történelmi emberi populációk, népek államaiba (az államiság eltérő útjaiba) mindenemű egalitárius vagy liberális-individualista átmenet nélkül érkezik meg. Semmi okunk feltételezni, hogy a történelem hajnalán az állam organikus keletkezésénél, ami ugyanaz a pillanat, mint amiről a sumer királylisták tipikus formulája szól (azaz „amikor a királyság alászállt az égből”), más lenne jelen, mint egy hierarchikus, a közös leszármazás és összetartozás képzelete (mítosza) által összefűzött vérségi-nagycsaládi hatalmi közösség. A legjobbnak tűnő kifejezés ennek a primordiális, természeti-vérségi (nagycsaládi) centrumból kisugárzó és államiságra törekvő hatalmi objektivációnak a képzet (tudat) által lehatárolt egységére az *etnosz* szó, mely politikai, hiszen magának vindikálja a barát/ellenség, honos/idegen lehatárolásának hatalmi intenzitását. Az *etnosz* természeti keretekben kialakított rítusokkal, elkülönült vezetővel, szimbólumokkal, a közösség cselekvési hatósugarát, akcióradiuszát jelentő altruista magatartásokkal, a tudatos lehatárolással (barát-ellenség), bizonyos munkamegosztással (ennek részeként a *coviriá*val, a harcosok férfiszövetségével) együtt lép ki a természetből – ez az államiság kezdete. Az állam természeti kezdete, a természeti a jogban.

Nagyon szemléletes és tömör példa az eddig elhangzottak megértéséhez az ősi római népgyűlések, *comitiák* intézménye. A népgyűlés az ókori Róma időtlen időkig, az eredetig visszanyúló, tehát primordiális intézménye, mely a római állam legfontosabb szerve volt. A hagyomány szerint még Romulus hozta létre a *curiákat* (nem ismert a keletkezésük ideje). A *curiák*ban a római nemzetségek (*gens*) egyesültek, a *curiák* pedig *tribusok*ba (törzsekbe). A királyság idejére harminc *curia* három *tribus*ba tömörült. A *comitiák* vagy népgyűlések a legősibb időben eredetileg *curiák* alapján szerveződtek, ezért hívták őket *comitia curiata*nak, és egy *consul* vagy *praetor* vezette. Nagyon fontos, hogy a *curia* szó a latin *coviria*, férfiközösség szóból ered. Micsoda szimbóluma ez a vérségi alapon szerveződő közösség (*etnosz*) és a férfiak harci-védelmi funkciójából fakadó minőség természetes egységének! A vérségi alapon szerveződő népgyűlés, a *comitia curiata* csak idővel, fokozatosan, sok intrika, a gyengülő

*gens*ek és az erősödő *plebs* hatására adta át a helyét a területi alapon szerveződő népgyűlésnek (*comitia tributa*), majd a tizenkét táblás törvények idejére a *comitia centuriatának*, egyfajta rendi rétegződést mutatva. Ez a példa minden elemében beszédes! A tizenkét táblás törvények egyik rendelete szerint, ha egy családnak magva szakad, akkor a magvaszakadt család birtoka visszazáll a nemzetségre, a *gens*re. Primordiális eredőjükben és jogi funkciójukban is azonosak az apai jogú vérségi római *gens*ekkel a német *Sippék*, a militáns germán törzsek nemzetségei, vagy a magyar törzseket alkotó nagy nemzetségek, élükön a rátermett bőkkel (a hagyomány szerint a honfoglaláskor még 108 volt). A katonai egység *Sippe* teljes jogú nemzetségtagjai a harcképes férfiak, ahogy az apai leszármazáson alapuló magyar nagycsalád is a férfiak katonai-harci egysége. Íme, az állam természeti eredőjét vizsgálva meglelt *etnosz*ban előttünk áll a beazonosított primordiális identitás másik legjelentősebb komponense. Egy olyan kiemelkedő dolog, amit az ember természeti beágyazottságából megérthetünk, és ami a hatalmi viszonyok felismerése (rangsor) előbb vizsgált eleméhez csatlakozik.

A MÍTOSZ IDEALIZMUSA

Mindez ráadásul a képzetek jelentőségével (mítosz, idealizmus) együtt alkot egy elemi, őseredeti rendszert jogilag is, ahogy a *comitia curiata* intézményében a vérségi (a *curiák gens*e) a hatalmi viszonyokban, azok által is Romulushoz, az istenihez, a mítoszhoz vagy ideához kötődik. A *comitia curiatában* még ott van az az őseredeti igény, hogy természetességében is isteni eredetűként, ne pedig ember alkotta intézményként, *nomoszként* láttassa magát. Ezt az igényt a későbbi korokban (*comitia centuriata, tributa*) sajnos már hiába keressük. A *comitia curiatát*, ezt az őseredeti, természeti vérségi-hatalmi intézményesülést köti a mítosz, az idealizmus a kozmosz elképzelt rendjéhez, amit az isteni (Romulus) képvisel. Az állam és a jog ugyanis maga is szorosan összefügg(het), primordiális esetben pedig szükségszerűen össze is függ valamilyen mítoszzal, ami viszont lényegében független az erőszak és a szankció kérdésétől. Primordiális esetben ez valószínűleg a nagycsalád vérségi mítoszáat jelenti.

Az államiság harmadik komponense tehát végül is egy absztrakció, egy mítosz: ez utóbbiak identitást adnak, amire ösztönösen szükségünk van, még a jogrendszernek is, felülről annak az – alapvetően hatalmi függvényű – kódnak a formájában, mely aztán működésének jogszerű/jogellenes alapképletét jelenti. Ez a jog lelke, az a kód, ami a látszólag élettelen jogot működésbe hozza, szankcionálásra vagy pozitív joghatásra készíti, vagy tilt, vagy megerősít. Alulról pedig a jogrendszerbe fektetett bizalom, a jogrendszerrel való azonosulás, vagyis az önkéntes jogkövetés formájában. Elemi emberi törekvés, így egészséges és természetes igényünk ma is, hogy tartozzunk valahova, hogy valami orientáljon, és lehetőség szerint ebben mások is osztozzanak velünk. Identitás (mítosz) kérdése az állam és a jogrendszer létjogosultsága. A magascivilizáció egyik primordiális tartópillére, az idealizmus, háttérben az a pszichés hajlandóság áll, hogy végső soron kellemetlen dolgokat is szívesen tegyünk meg. Ehhez pedig szükséges az absztrakció, az elvont gondolkodás képessége; ebből az elvont gondolkodásból születnek a mítoszok. A mítosz, amiben hisznek, az idealizmus, ami identitást ad, rendet teremt a káoszban. Az állam, a jog, a civilizáció épp ennek a rendnek és a szervezethez való legmagasabb rendű termékei. A létezés középpontjában, ami harc, munka, kellemetlen dolgok megtétele, végső soron a kötelesség és a felelősség áll, melyet magasabb értelemben az állam, a jog és a rend intézményesít. Felelősség és kötelesség a ránk bízottak iránt (alárendelő viszonyok, rangsor, természetes egyenlőtlenség), felelősség és kötelesség a közösségünk iránt (*etnosz*, kiterjesztett nagycsalád), felelősség és kötelesség, amit az idealizmussal veszünk magunkra. A felelősség és kötelesség maga a rend, a jog és államiság idealizmusból fakadó alapvető kötelékei. A jogrend maga az államrend. Mindez egy teremtő, legitimáló mítoszból nyer magyarázatot, amely identitást ad, összekapcsolva az állam primordiális eredőit az uralom–*etnosz*–mítosz hármában.

a mítosz rendet
teremt a káoszban

Ismételten csupán egy kommunista-emberijogos modern kori tévképzet, hogy a fáraó, Egyiptom teremtő mítoszait vagy a germán, magyar mondák által legitimált fejedelmeket (ázok mondája, a turul legendája) a kényszer és erőszak tartotta volna fenn, szemben a modern kori közmegegyezésen alapuló kommunisztikus vagy éppen liberális rendszerekkel. Szó sincs arról! Míg ezek az utóbbi modern kori, állítólagosan közmegegyezéssel berendezkedések többnyire a kisebbség akaratának a többségre erőszakolásával (1793 – Párizs, 1917 – Szentpétervár, 1919 – Budapest) vagy külső erőszakra (1945–48 – Közép- és Kelet-Európa) lesz „közmegegyezés”, addig a fáraó, a germán vagy magyar fejedelem legitimitásában valószínűleg alig valaki kételkedett az uralkodó mítoszaik teljessége idején. Egy mítosznak eleve nincsen szüksége fizikai, jogi vagy másféle kényszerre a fennmaradásához, mint például egy jogi személynek. A primordiálisnak sem. Ha van is ilyen kényszer egy mítosz mögött, nem az tartja életben, nem az teszi naggyá, pláne nem ez tette élővé és naggyá az azok mondáját vagy a turullegendát. Az állam, a fáraó, a fejedelem rátermettségének természeti jelensége valamely mítoszból eredt, vagy pedig hatalomra kerülve megteremtette a saját mítoszáit, mégpedig a rátermettség mítoszáit, legitimálva az erőszak-monopóliumot, ami viszont már maga a jog, maga az állam.

A jog és állam tehát materiális oldalról hatalmi kérdés, míg a mítoszuk, a mögöttük lévő identitás nem az. Nem a szent inkvizíció ereje tartotta életben a kereszténységet uralkodó ideológiaként a középkor végén sem, nem mellesleg az inkvizíció által megégetettek maguk is mélyen Krisztus-hívők voltak, időnként mélyebb meggyőződéssel, mint üldözőik.

DINAMIKUS ELEMÉK ÉS KOMPLEX FELÉPÍTMÉNYEK

Összefoglalva az eddigieket, az államot tehát az érdem (uralom), a közösség (*etnosz*) és az idealizmus (mítosz) szülte. Uralom–*etnosz*–mítosz: mindezeket a jog és államiság természeti eredőjénél, természeti szükségszerűségénél beazonosítható természetes rendszerként érjük tetten. László Gyula mondja ki a lényegét: ez a rendszer nem kerülhetett ellentmondásba, mert

„az akkori ember ezen keresztül érzekelte a világot és a valóságot. Nem is tudta volna másként elképzelni a világot. Éppen úgy lehetetlenség volt számára más világrend, mint ahogy összeomlanék a világmépünk, ha a feldobott kő valamiképpen fennakadna a levegőégben.”²⁷

Ezek a természeti, eleve tagolt struktúrák, a közös leszármazás képzete (primordiális mítosza) által összefűzött *etnoszok* és harcos-katonai egységek a törzsek organikusan intézményesült, elkülönült építményeként csontosodnak állammá a belátható történelem horizontján, ott, ahol a mitikust felváltja a történeti, ahol a leszármazás (és a törzsszövetség) irányából a területiség irányába toldik a hangsúly. Ez az elem, a területiség azonban dinamikusan kapcsolódik az uralom–*etnosz*–mítosz hármához.

organikusan
intézményesült
»» állam

Az állam és a jog a hatósugarát történelmileg elsősorban a térben jeleníti meg; az *etnosz*, törzs, család, csorda szállásterületét jelenti. A kárpát-medencei primordiális etnikai magyar államnak (895–1001), ennek a természetes államnak a településszerkezete maga is az *etnosz*-nak és a területiségnek a hatalommal való elemi kapcsolatát mutatta: a magyar település szorosan követi a bükkerdők vonalát.²⁸ A bükkerdő határsávja feletti vonal nem a magyar *etnosz* élettere; nem is akarta hatalmi erővel benépesíteni azt, noha főhatalma alá tartozott. A honfoglalók magyar állama népi–nagy családi állam volt: a magyar *etnosz* fogta államba, és az *etnosz* akciórádiusza volt az állam területének elsődleges rendező elve. Szerkezete és rendje azonos volt a magyar nagy családjáéval. Mindez erős központi hatalommal párosult: a szent fejedelem éppoly korlátlanul képviselte az országot

27 László: *I.m.* 203–204.

28 *Uo.* 33.



Népi állam – A mai Blaha Lujza tér és a József körút sarkán álló Szabad Nép-székház forradalmárok által átalakított homlokzatfelirata 1956 októberében
(Fortepan / Matthaediesz Konrád)

érdekeit, mind a földi hatalmakkal, mind az égiekkel szemben, akárcsak a nagycsalád feje. Ez egy természetes rend volt. Itt még a temetőben is rend van, még a halottak egymáshoz képest mért távolságában is. Ez a primordiális etnikai állam másként megfogalmazva az apai leszármazáson alapuló nagycsaládi rend. A nagycsalád pedig nemcsak vagyon-, vér- és munkaközösség, de a képzet (mítosz) területére tartozó mágikus egység is. Még Szent László alatt is a nagycsalád volt büntetőjogilag egységesen felelős (László II. törvénykönyve, 12. fejezet).

Eddig a jogrendszer és az államiság primordiális alapjairól volt szó, azonban egyfajta ellenpróbaként, a jogrendszer felépítménye sem kivétel a primordiális működés alól, melyet elsősorban – mélyen antiegalitárius – komplex hálózatjellegében azonosíthatunk, éles kölcsönhatásban a vizsgált elemekkel. A *complex systems*-elméletek a *hard science* területéről érkeznek, elsősorban a fizikából, a matematikából és biológiából, részben összefüggésben a kaoszelmélettel, a természetben oly látványosan érvényesülő játékelmélettel, a *non-equilibrium* termodinamikával, továbbá a nemlineáris dinamikus rendszerekkel kapcsolatos és az antiredukcionista gondolkodással. A megközelítés mára egyre közelebb kerül a szociológiához és a közgazdaságtanhoz, valamint a pénzügyi rendszerhez is, illetve nagy nehezen elért a jogrendszerekig, igaz, az utóbbi elsősorban az angolszász jogrendszerekre fókuszálva, azok látványos ellenállását is kiváltva.²⁹

Akkor „csak” komplikált egy rendszer, ha a különböző elemek, amelyek alkotják, megtartanak bizonyos függetlenséget egymástól, melynek eredményeképpen egy elem eltávolítása összességében nem fogja alapjaiban megváltoztatni az egész rendszer működését. Ehhez képest egy rendszer komplex, ha olyan világos dependenciák vannak az egyes elemek között, mely dependenciák

29 Sorrendben: John H. MILLER – Scott E. PAGE: *Complex Adaptive Systems. An Introduction to Computational Models of Social Life*. Princeton U. P., Princeton, 2007.; R. Keith SAWYER: *Social Emergence. Societies as Complex Systems*. Cambridge U. P., Cambridge, 2005.; Iman ANABTAWI – Stephen L. SCHWARZ: *Regulating Systemic Risk. Towards an Analytical Framework*. *Notre Dame Legal Review*, 2011/4. 1371.; J. B. RUHL: *Law's Complexity: A Primer*. *Georgia State University Law Review* [megjelenés alatt]; *FSU College of Law, Public Law Research Paper*. 2008. 313.; Daniel Martin KATZ et. al.: *Reproduction of Hierarchy? A Social Network Analysis of the American Law Professoriate*. *Journal of Legal Education*, 2011/1. 76., 97. és Adrian VERMEULE: *Second Opinions*. Harvard Law School, Public Law & Legal Theory Working Paper Series, 2010/3–6. 10–38.

elkerülhetetlenek, és így amennyiben egy elemet eltávolítunk, a rendszer viselkedése megváltozik, méghozzá olyan mértékben, ami jócskán túlmegy az adott eltávolított elem súlyán.³⁰

Mindezek a felismerések azért relevánsak, mert igazolhatják, hogy az ember alkotta jog maga is a fizika által a természetben fellelt komplex rendszerek varázslatos törvényszerűségeit mutatja, elvezetve a fejlődő hálózatok, emergens és rendszergyökerű jelenségek törvényeihez. Így a jogrendszer mint komplex hálózat egyfajta skálafüggetlen topológiát eredményez, ami azt jelenti, hogy sok szereplőnek (jogszabálynak, hatóságnak) viszonylag kisszámú kapcsolata van, néhány szereplőnek pedig temérdek. Azaz nincsenek tipikus, pláne egyenlő szereplők. Egy hálózatban egyszerre vannak jelen a perifériális szereplők és a hálózati szuperközpontok is, köztük kisebb-nagyobb köztes alközpontokkal, teljes mértékben természetien és antiegalitáriusan működő szuperstruktúráként. Valahányszor a természet szerinti valamilyen új háló szövődik, az – lévén nem tudja elkerülni saját törvényeit – olyanná válik, melynek alapvető szerkezeti sajátosságai megegyeznek a korábban megszótt hálók szerkezeti sajátosságaival. Az összetett hálózatok keletkezését uraló törvények ereje a magyarázat a skálafüggetlen topológia mindenhol megfigyelhető jelenlétére.³¹ A természet tehát legyőzhetetlen és kiirthatatlan a jogban is. A jog hiába teljesen emberi tervezésű, mégis több közös vonást mutat akár egy sejtrel vagy egy ökológiai rendszerrel, mint egy precízen megtervezett gépezettel. Röviden tehát az ember által épített legművibb komplexitás maga is a természet legyőzhetetlen törvényei szerinti.

A PRIMORDIÁLIS ÁLLAM ÉS A JELEN FŐBB KÉRDÉSEI

Az államiság és a jog a fenti megközelítésben természeti, primordiális, melynek alapjait a hatalmi jellegben, a mértékadó egység képessége és intenzitása mint kikényszeríthetőség jelenségében (uralom), valamint a közösségi dimenzióban, ezen belül visszatérően egy kiterjesztett biológiai-nagycsaládi komponens tudatában (*etnosz*) és az absztrakciós, identitást adó társadalomszervező idealizmusban (mítosz) érhetjük tetten, míg a jogrendszer felépítményét annak – mélyen antiegalitárius – komplex hálózat jellegében. Mindez rögtön felvet több izgalmas modern kérdést.

1) Az egyik ilyen jelenség a globalizálódó és a hagyományos struktúrákat, így a klasszikus államot is bontó *világtörténeti (vég)korszakok végén megjelenő szükségszerű társadalmi ellenmozgások* kérdése. Ilyenek a származás szerint elkülönülő nyugat-európai városrészek, kialakuló szubkultúrák, védelmi övezetek és *no-go* zónák jelenségei. Mindezek, tudniillik a természeti-vérségi kapcsolatok mint politikai (barát–ellenség) kategória partikuláris felértékel(őd)ései, a mindenféle látszatscsoportokhoz képest a lét, jog és államiság valódi képleteinek lelepleződésai. A szegregálódó nyugati nagyvárosok a törzs, a nemzetség, a hasonlók, a mi/ők, a kiterjesztett család mint az államiság alapja, „össejtje” örökérvényűségének szükségszerű igazolásai. Úgy tűnik, a legnagyobb összekavarodásban, az elidegenedés, eloldódás korában is valahogy a természeti képlet szerint, az államiság magjai köré rendeződve szövődik tovább a történelem.

2) A másik jelenség a virtuális identitás, a virtuális államiság kérdése vagy lehetősége. Megképződésének alapja ugyanaz a bináris logika, a mi/ők, és a mögötte meghúzódnó intenzitás, mint a valódi létben. Racionális és természetes folyamat, hogy a virtuális térben visszhangkamrákba rendeződünk, a megerősítési torzítás (*confirmation bias*) természetes igénye szerint polarizálódunk, ami ugyanaz az intenzitási polarizálódás, ugyanazon barát–ellenség dichotómia irányába hat, mint amiről az állam alapját jelentő hatalmi-politikai természetnél korábban szó volt. Ez az intenzitás megint azonnal politikai, amint eléri a barát–ellenség szerinti tematizálást, csoportosítást. Ha a virtuális térben valami eléri a politikait, miközben a fizikai térben megszűnik a politikai, akkor

30 Nicholas W. WATKINS – Mervyn P. FREEMAN: Natural Complexity. *Science*, 2008. április 18. 323–324.

Vö. J. B. RUHL: Managing Systemic Risk in Legal Systems. *Indiana Law Journal*, 2014/2.

31 BARABÁSI Albert-László: *Behálózva*. Libri, Bp. 2016.

az államiság fókusza rögvest áthelyeződik a virtuális térbe, annak minden implikációjával, az identitást fokozottan ideértve. Így a mértékadó politikai egység a jövőben lehet, hogy a virtuális térben fog jelentkezni, vagyis a visszhangkamrákból a barát–ellenség bináris kódja szerinti mértékadó, mértékteremtő, ezt a mértéket megvalósító (kikényszerítő) egység is lehet, mégpedig annál is inkább, minél inkább az *online*, virtuális térbe helyeződik át létezésünk súlypontja, s minél inkább átjárhatóvá válik a virtuális és a fizikai valóság. Ezek a virtuális visszhangkamrák pedig mindig szükségszerűen a valódi létből hozott identitás elemeiből, maradványai-ból, a származás és háttér determinizmusaiból építkeznek. Ha beleálltunk már valaha bármilyen *online* fórum politikai vitájába, akkor tapasztaltuk, hogy bármely kérdéssel kapcsolatos sarkos állásfoglalás mögött ott lesznek a 20. századi családi, *etnoszhoz* kötődő politikai örökségek.

Az iméntiekből két nagyon fontos tanulságot kell levonni. Egyrészt az államisággal való azonosulás, az identitás ismét egyre kevésbé területi, a hagyományos nagytereket maradéktalanul kitöltő, hanem a virtuális identitásokra, illetve a területileg sejtyszerű közösségekre áthelyeződő. Másrészt a közösséggé szerveződés valódi természeti (primordiális) képletei most és mindig az államiság felé gravitálnak, és pedig egészen speciális körülmények közt is, feltéve, ha társul hozzá ennek a képze, tudata. Ebben szükségszerűen lehatárolás van. A két modern példa (*no-go* zónák és virtuális identitás) pontosan ezt hangsúlyozzák. Lehatárolás, mely ugyanaz, amely megmondja, hogy ki a honos, és ki az idegen (állam). A *no-go* zóna és a virtuális identitás közös nevezője is egy lehatároló bináris kód, nevezetesen, hogy ki barát, és ki ellenség. Ez a schmitti politikai alapkód, ez pedig minél intenzívebb, minél meghatározóbb, annál inkább az államiság felé nyújtó lehatárolás.

3) Harmadrészt, mivel az állam és a jog uralmi-hatalmi kérdés, egy sor mára nagyon fontossá vált jelenség, képzet, a pénz, a Facebook vagy a jogi személy csak ebből nyeri a létjogosultságát, míg valami mítosz el nem szakítja őket attól, identitást és legitimitást adva nekik, illetve az erőszak-monopólium át nem vándorol máshová – akár éppen hozzájuk. A mítosz, mint láttuk, független az erőszak és a szankció kérdésétől, míg az állam és a jog nem. Az állam, a fáraó, a fejedelem rátermettségének természeti jelensége valamely mítoszból „eredeztetett”, vagy pedig, hatalomra kerülve, megteremtette a saját mítoszt, legitímálva az erőszak-monopóliumot, ami viszont már maga a jog, maga az állam. Az egyéb fikciók, képzetek, így például a pénz vagy a jogi személy viszont csakis a kényszer és a kikényszeríthetőség, az erőszak-monopólium miatt az, ami, és csak addig létezik biztosan, amíg ez a kényszer, a kikényszeríthetőség mögötte áll. Egy jogi személy által vállalt szerződéses kötelezettségvállalást vagy egy marok papírpénzt, mint ellenszolgáltatást, aligha fogadnánk el, ha egyszerre eltűnne a jogrendszer, az állami erőszak-monopólium vagy a bankrendszer. A kényszer, az erőszak-monopólium viszont hatalmi kérdés, mint az állam, melynek – ma még – függvényei. Az állam, mely végső soron hatalmi viszonyok megtestesítője, tehát valójában egy sor jelenség, intézmény, képzet és fikció végső létjogosultsága is. A pénzé, az államok joga által bejegyzett (engedélyezett) jogi személy vállalatoké (Facebook, Google, Microsoft), vagy az államok által létrehozott „államok feletti” együttműködéseké (EU). Ez utóbbiak viszont csak az állam erőszak-monopóliumából nyerik a létjogosultságukat. Ebből is látszik, hogy az állam és a jog hatalmi kérdés, és addig léteznek, amíg birtokolják a kikényszeríthetőséget.

A jövő kérdése, hogy a Facebook vagy az EU el tudja-e venni, vitatni azt a legitimitást az államoktól, akiktől a jogi személyiséget és a szerződéseikhez a kikényszeríthetőséget kapták? Ehhez önmagában nem elég a származékos hatalmi centrummá válás: a Facebook ugyan cenzúrázhat, de ettől még nem hatalom. A valódi hatalmukhoz vagy az kell, hogy elkezdjünk *hinni* a Facebookban és az EU-ban mint olyan entitásokban, amikre szívesebben hallgatunk, amikre jobban rábízunk magunkat, mint az államokra. Ilyen tendenciák már léteznek. Esetleg az, hogy megjelenjen egy olyan szuperhatalmi entitás, „szuper-

a közösséggé szerveződés az államiság irányába mutat



állam”, mely az államokkal szemben is birtokolja már az erőszak-monopóliumot. Vagy – harmadikként, praktikusán – mindkettő egyszerre. A folyamat elkezdődött. 2020 végén Magyarországon már kormányellenes szavazók gyűjtötték aláírást az éppen a Facebook politikai cenzúráját gátolni célzó nemzeti jogalkotási szándék ellen. Az EU az alapító tagállamok fejére nőtt, a nemzetközi választottbíróóságok pedig nemzetállamokat leckéztetnek nagy mult cégekkel szemben. Ennek befejezéséhez azonban nemcsak az erőszak-monopólium átcsoportosulása kell, de új identitás, új mítosz is, ahogy annak visszafordításához is. Tudniillik, hogy az államok miért vegyék vissza esetlegesen ezek mögül a kikényszeríthetőséget. Eközben igenis az államiság felé mozoghat a Facebook, a Google, netán az EU is, ha a képzeteink átalakulásának eredményeként elfogadjuk ezeket, mint az államok fölé növe, a kapcsolatainkat, a hozzánk eljutó tartalmakat meghatározó (cenzúrázó), monitorozó, irányító hatalmi centrumokat. Nem dőlt el, mi lesz a jövő meghatározó politikai színtere. Ám az EU, a Facebook és a jogi személyek a hagyományos államiság, a virtuális identitás (virtuális állam) és a fizikai miniállamokká váló védelmi és *no-go* zónák, autonómiák archeofuturikus mátrixában kelnek maguk is versenyre a minél erősebb intenzitás általi polarizáció megteremtésére. Zuckerberg és a többi milliárdos, aki az *online* teret nem csupán gazdagodásra, de politikai dominanciára is használni akarja, rég bejelentkeztek a hatalomért. Akárcsak a globalistákból álló EU vagy a gettók etnikai alapon szerveződő maffiái.

Mindez egyúttal a képzet, így végső soron a mítosz milyenségére tartozó kérdés. Az azonosság és különbség (barát–ellenség) képzete, noha nagyrészt tapasztaláson vagy tényeken alapul, mégiscsak tudati jelenség, ahogy az identitás maga is az. Metapolitika és kulturális jelenség, mely túlságosan nem távolodhat el természeti–vérségi eredőjétől, ellenkező esetben megszűnne primordiális lenni. Alapját veszti, ám nem is szükségszerűen maradéktalanul azonos vele. Tegyük hozzá, a vizsgált archeofuturikus modern jelenségekben, *no-go* zónákban, az elidegenedéssel felértékelődő virtuális identitással is ugyanez lép

» az állam őseredeti valóság

előtérbe – a primordiális. A másik oldalon (EU, Facebook, Google, „egyetemes emberiség”) nem csupán a primordiálistól, de a politikaitól való eltávolodás is történik. A Facebook, a Google, az EU vagy az „egyetemes emberiség” ugyanis nem csupán szerves, de ráadásul csak időleges hatalmi-politikai intenzitás. Mivel ugyan a Facebook, a Youtube vagy a Google törekszik piacszerzésre vagy az „egyetemes emberiség” morálisan vágyott szuperállamát ellenző, nemzeti partikularizmusok „előítéletes”, „nem kellően nyitott” híveinek korlátozására, átnevelésére vagy tiltására, de ezen túlmenően nem alkalmas a barát–ellenség szerinti tematizálásra. Így hát tartósan nincsenek határai, sejtfa, vagyis hosszú távon nem igazi politikai.

4) Végül, negyedrészt, azt sem szabad elfelejteni, hogy a fókusztevesztés és elidegenedés csakis Nyugaton látszik kifordítani az identitást az *etnoszok* mögül. Hatvannégy országban összesen több mint hatvankétezer főt kérdeztek meg egy nagyszabású nemzetközi felmérés során arról, hogy ha az országuk érintett lenne egy háborúban, harcolna-e érte.³² Míg Nagy-Britannia, Csehország, Ausztria, Olaszország vagy Spanyolország esetében 30% alatt, Németországnál, Belgiumnál, Hollandiánál 20% alatt, addig Törökországban, a Fülöp-szigeteken, Grúziában, Pakisztánban, Azerbajdzsánban, Pápua Új-Guineában, az arab világ összes országában és Indiában hetven, sőt nyolcvan százalék feletti volt az igenek aránya, Marokkóban pedig 94%. Csak azért tehát, mert a Nyugat egy ciklus végére ért, vagy mert a nyugati ember mindenhol otthon van, és sehol, korai lenne még temetni az államot, a nemzetállamot, a primordiálisat, a természetit az emberben: az örökké a keletkezéshez tartozót.

Az állam tehát nem valami művi tákolmány, pláne nem valami idejétmúlt kacat, és végképp nem olyasvalami, amivel versenyre kelve konkurensei nem éppen maguk is az állammá válás felé igyekvő jelenségek volnának. Az állam őseredeti valóság, ma is. ■

32 Lásd bővebben: <<https://archive.vn/gt1Er>>.